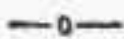

» ε' τὰ γράμματα τὰ θεῖα,
 « Τέκνο θεοῦ ἀγαπητό,
 » καὶ αὐτὸς θεὸς αἰώνιος,
 » Μεσίτης εὐσπλαγχνος τῆς γῆς
 » ε' τὸν θρόνον τοῦ Ὑψίστου ».
 Χαῖρε! κ' ἐγὼ ἀπόσωσα
 εὐχὴν καὶ τὸ τραγοῦδι.
 Καὶ σὺ μητέρα μου ἀκριβή,
 'ποῦ μοῦ 'δωσες τὴν ζῆσιν,
 Μάνα μου, 'ποῦ μ' ἐγέννησες
 νὰ ἰδῶ καλαῖς ἡμέραις (α),
 Μὴν λυπηθῇς, ἂν καὶ ἰδῇς
 ἄλλους νὰ στεφανώσουν,
 Ἀλλὰ εἰπὲ χαρούμενη
 εἰς ζένους καὶ εἰς φίλους,
 « Ἐχ' ἡ Ἑλλάδα καὶ ἄλλους υἱοὺς
 πολὺ καλῆτερός του ».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

Ὁ συγγραφεὺς προτίθεται διὰ τοῦ ποιηματίου τούτου. ἀκολουθῶν ἀρχαίας μυθολογικᾶς καὶ ἱστορικᾶς παραδόσεις, νὰ εἰκονίσῃ τὴν σκηνὴν τοῦ μεταξὺ Πινδάρου καὶ Κορίννας ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ ἐν Θήβαις. Ἀπέφυγεν, ὅσον ἐδυνάθη, νὰ μὴ εἰσαγάγῃ τι εἰς αὐτὸ ἄσχετον καὶ ἀπάρθρον εἰς τὸ πνεῦμα καὶ εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν τὰ διαγωνιζόμενα πρόσωπα ἔχον' ἐπίσης δὲ ἐπροσπάθησεν, εἰς σύγχρονον ἀναφερόμενος, νὰ φυλάξῃ πίστιν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως. Πρὸς τὸ τέλος τοῦ ποιήματος ἠθέλησε νὰ δείξῃ τὴν ὑπεροχὴν τῆς αἰωνίου καὶ θείας ἀρχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς πρὸς τὸν ὕλισμὸν τῶν ἀρχαίων θρησκειῶν. Ὁ Πίνδαρος ἐξυμνῶν τὴν οὐρανίαν Ἀφροδίτην, κράτει τὸν μέσον ὅρον μεταξὺ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ. Οἱ λόγοι του εἶναι ἀνοδος πρὸς τὸ πνεῦμα, ἥτοι πρὸς τὴν λατρείαν τῆς ἠθικῆς ἁρμονίας καὶ ὡραιότητος, ἥτις εἶναι ἡ βάσις τῶν δογμάτων τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

Εἰς τὴν στιχουργίαν τοῦ ποιήματος ἠκολούθησεν ὁ συγγραφεὺς καὶ τὰ δύο συστήματα, τοῦτέστι, καὶ τὸ διαλύον τὰ φωνήεντα, καὶ τὸ ἐνώνον αὐτὰ εἰς τὴν προφορὰν, ὁδηγούμενος ἀπὸ τὸν τανισμὸν τοῦ στίχου καὶ ἀπὸ τὴν ἁρμονίαν, τῆς ὁποίας τὸ αὐτὸ εἶναι ὁ καλῆτερός κριτής, καὶ ἀκολουθήσας εἰς τοῦτο τὸ παράδειγμα διακριθέντων ποιητῶν τοῦ γένους μας καὶ τῶν δημοτικῶν μας ἀσμάτων, ὡς τὰ ἐξῆς:

Πᾶσι ὁ Κατσοῦδας ε' τὸν πασσᾶν,
 πάει νὰ προσκυνήσῃ.

Τὸ καρπούλι ἐφώνησε,
 τ' ἀπάνω καὶ τὸ κάτω.

(α) Τὴν ἐποχὴν τῆς ἐλευθερίας.

Δεῖκα ἡμεροῦλαις πόλεμο,
 καὶ δεῖκα ἡμερονύχτια.

Μόν' εἶπα Ἀνδροῦτσος ξακουστός,
 Ἀνδροῦτσος ξακουσμένος.

Ὅσο νὰ σκάσῃ αὐγερινὸς,
 νὰ πάῃ ἡ πούλα γλῶμα.
 Νὰ μάσω ἐγὼ τ' ἀσκέρι μου
 νὰ πάω νὰ τὸ μετρήσω.

Κ' ἐφέτος μπῆκα ε' τὸν γιὰλὸ
 καὶ πάω μὲ τὰ καρδιά.

Τὸ πᾶν εἰς τοὺς τελευταίους στίχους προφανῶς δὲν προφέρεται οὔτε πῶ, οὔτε πᾶ, διότι συγχίζεται μὲ τὸ τρίτον πρόσωπον.

Ὁ ὑπὸ τοῦ Larcher χρονολογικὸς πίναξ τοῦ Ἡροδότου θέτει τὴν γέννησιν τοῦ Πινδάρου κατὰ τὸ ἔτος 517 πρ. Χρ.

Ὁ μεταξὺ Πινδάρου καὶ Κορίννας ποιητικὸς διαγωνισμὸς ἐγένεν εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν τοῦ Πινδάρου. (Ὅρα Ο'. Μύλλερ περὶ Πινδάρου).

Ὁ Πausanias ὁμιλεῖ περὶ τῆς νίκης τῆς Κορίννας εἰς τὰ Βοιωτικὰ, κεφάλαιον κβ', ἐν ᾧ διηγείται περὶ τῆς ἐν Τανάγρα εἰκόνας τῆς ὡραίας Κορίννας.

Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Αἰλιανὸς ἐγράψεν περὶ τούτου ὡς ἐξῆς: «Πίνδαρος, ὁ ποιητής, ἀγωνιζόμενος ἐν Θήβαις, ἀμαθέσι περιπεσὼν ἀκροαταῖς, ἠττήθη Κορίννης πεντάκις. Ἐλέγχων δὲ τὴν ἀμουσίαν αὐτῶν ὁ Πίνδαρος, οὐκ ἐκάλεε τὴν Κόρινναν».

«Ἐπτάπετον κορόνα». Ἡ ἁρμονία χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν ζωγράφων, φέρουσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς στέμματα μὲ ἐπτὰ λάμποντας ἀδάμαντας, ἐμβλημα τῶν ἐπτὰ τόνων τῆς μουσικῆς.

Περὶ Ὑμεναίου ἴδε Θεοκρίτου Ἑλέν. ἐπιθαλάμιον.

«Ὑμᾶν, ὦ Ὑμέναιε, γάμω ἐπὶ τῷδε χαρεῖς».

καὶ τοὺς ἐπιθαλαμίους τοῦ Κατούλλου περὶ τῶν γάμων Ἰουλίας καὶ Μανλίου.

Vesper adest, juvenes; consurgite; vesper Olympo Expectata diu vix tandem lumina tollit.

Περὶ Ἀλκίστης ἴδε τὴν ὁμώνυμον τραγωδίαν Εὐριπίδου.

Περὶ Κόδρου ἴδε Λυκούργον κατὰ Λεωκράτους. — Βαλέριον Μάξιμον βιβλ. 5. κεφ. 6. — Ἰουστίνον βιβλ. 6'. §. VI. — Πausanίου Ἀττικὰ κεφ. 10'. ἐν ᾧ ἀναφέρει τὰ ἐξῆς:

«Διέκνυται (α) δὲ καὶ, ἐνθα Πελοποννήσιοι Κόδρον τὸν Μελάμβου βασιλεύοντα Ἀθηναίων κτείνουσι.»

Περὶ Οὐρανίας Ἀφροδίτης ὅρα συμπόσιον Πλάτωνος καὶ τὰ Βοιωτικὰ τοῦ Πausanίου κεφ. 15'. — καὶ Ξενοφῶντος συμπόσιον κεφ. Η'. ὅπου λέγει: «Εἰ μὲν οὖν μία ἐστὶν Ἀφροδίτη, ἣ διτταί, οὐρανία τε καὶ πάνδημος, οὐκ οἶδα» (καὶ γὰρ Ζεὺς, ὁ αὐτὸς δοκῶν εἶναι, πολλὰς ἐπωνυμίας ἔχει) ὅτι γε μὲν τοι χωρὶς ἑκατέρᾳ βωμοὶ τε εἰσὶ, καὶ ναοὶ, καὶ θυσίαι, τῇ μὲν

(α) Παρὰ τῷ Εὐκλειῳ.

πανδήμω ραδιουργότεραι, τῇ δὲ οὐρανίᾳ, ἀγνότεραι, εἶδ' αἰ.

Ι. Εἰκάσαις δ' ἂν καὶ τοὺς ἔρωτας τὴν μὲν πάνδημον τῶν σωμάτων ἐπιτέμπειν, τὴν δ' οὐρανίαν, τῆς ψυχῆς τε, καὶ τῆς φιλίας, καὶ τῶν καλῶν ἔργων.

Καὶ ὁ Κικέρων εἰς τὸ σύγγραμμά του περὶ τῆς φύσεως τῶν θεῶν ἀποκαλεῖ τὴν οὐρανίαν Ἀφροδίτην «*Nata ex caelo et die*».

Περὶ Ἀφροδίτης καὶ Ἀγχίσου ἴδε ὕμνον Ὁμήρου εἰς Ἀφροδίτην. — Ὁ Βιργίλιος εἰς τὸ βιβλίον Β'. τῆς Αἰνείιδος ἀναφέρει τὸν Ἀγχίστην, λέγοντα.

*Jampridem invisus Divis, et inutilis, annos
Demoror, ex quo me divum pater atque hominum rex*

Fulminis afflavit ventis et contigit igni.

Ὁ Ἀγχίστης δὲν ὠφελήθη ἀπὸ τὴν παραίνεσιν τῆς Ἀφροδίτης νὰ φυλάξῃ σιωπὴν. Ὅθεν ὁ Ζεὺς ἐκερκυνοβόλησεν αὐτόν. ἀλλ' ἡ Ἀφροδίτη προσδραμεύσα, μόλις ἔσωσεν αὐτόν ἀπὸ τοῦ θανατηφόρου κτύπημα τοῦ κεραυνοῦ.

Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Ῥωμαίων ἀπὸ τὸν Αἰνείαν καὶ ἀπὸ τοὺς Τρῶας ἴδε Διονύσιον Ἀλικαρνασσεῖα. — καὶ Βιργίλιον.

«*Hic donnes Aeneae, cunctis dominabitur oris
Et nati natorur, et qui nascentur ab illis.*

Ὁ Ἰούλιος Καίσαρ ἐκυχᾷτο ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἀφροδίτην *Aeneadam genetrix*, ὡς τὴν ὕμνοлогεῖ ὁ Λουκρέτιος. — Οἱ δύο οὗτοι στίχοι τοῦ Βιργιλίου εἶναι σχεδὸν μετάφρασις πιστὴ τῶν ἐξῆς δύο Ὀμηρικῶν (Ἰλ. Γ. 307):

«*Nūn δὲ δὴ Αἰνείας βῆ Τρώεσσι ἀνάξει*

Καὶ παῖδες παίδων, τοῖσιν μετόπισθεν γένωνται.»

Ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς (ὡς ὁ Βιργίλιος εἰς τοὺς ἀνωτέρω), ἀναγινώσκειν ἀντὶ «*Τρώεσσι*» ἀπάντεσσι· εὐρίσκει εἰς τὸν Ὀμηρον προφητευομένην τὴν ἀπέραντον κυριαρχίαν τῶν Ῥωμαίων, ἀπογόνων τῶν Τρωαδιδῶν.

Περὶ τῶν πυλῶν Ἠλέκτρας, περὶ τοῦ λίθου Σωφρονιστήρος, καὶ περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἡρακλέους ὅρα Πausanίου κεφ. ια'.

Ἐπὶ τῶν Περσικῶν αἱ Θῆβαι ἐκυβερνῶντο ὀλιγαρχικῶς. Περίστασις, τὴν ὁποίαν οἱ Θῆβαιοι, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, μεταχειρίζονται πρὸς ὑπεράσπισίν των, ἀπολογούμενοι εἰς τὰς κατηγορίας τῶν Πλαταιέων.

—ο—

Μετὰ δὲ τὸ ποίημα τοῦτο ἀνέγνω ὁ ποιητὴς ἢ ὁ ἀνάδοχος αὐτοῦ τὸν ἐπόμενον εὐφυστάτον ἐπίλογον.

«Ὅποιος, Κύριοι, καὶ ἂν ἔγραψε τὸ ποιημάτιον, καὶ τὸ ποῖος ἀδιάφορον· σημειώτεον, κατὰ τὸ γράμμα του, ὅπου ἀνοίχθη ἀπὸ τὸν Πρύτανιν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, σημειώτεον, ὅτι φρονεῖ πῶς πλαστουργία τέκνων δὲν συντελεῖ ὀλιγώτερον εἰς τὴν εὐδαιμονίαν ἐνὸς ἔθνους, παρ' ὅ,τι συντελοῦν καὶ εὐμορφοὶ στίχοι. Ὅθεν εἶχε προσδιορίσει, ἂν τοῦ ἔπερτε τὸ βραβεῖον τῶν χιλίων δραχμῶν, νὰ διαμοιρασθῇ τὸ ποσὸν εἰς δέκα κοράσια τῆς Πρωτευούσης, χάριν ὑπανδρείας,

χάριν τεκνοποιίας. Φαίνεται ἐθεώρησε τὸ βραβεῖον τοῦ Κυρίου Ἀμβροσίου Ῥάλλη, ὡς διφορὴν λεμονιάν, τὴν πρώτην ἐξαμηνίαν νὰ τοῦ κάμῃ στίχους εὐμορφους, τὴν δευτέραν νήπια καλὰ, δυνατὰ, τοῦ λαοῦ, νανουρισμένα μὲ τὸ τραγοῦδι τοῦ Ἰμεναίου, χάριν εὐγνωμοσύνης. Ἀπέτυχε καὶ εἰς τοὺς δύο τοὺς σκοποὺς ἐπαινέθη τὸ ποίημα. Ἀλλ' οἱ ἔπαινοι μιᾶς Ἐπιτροπῆς καὶ μὲ τὸν Πρύτανιν ἐπὶ κεφαλῇ, δὲν ἀποζημιούνουν, δὲν ικανοποιοῦν τὰ δέκα κοράσια· τοὺς ἔφυγε τὸ προγαμιάζον τους δῶρον! τὸ πρῶγμα ἔγινε, δὲν εἶνε πάλαι συντέλεια αἰῶνος· ἡ χίλιας δραχμαὶς πιάουν καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐδόθησαν. — Ἀλλὰ τὸ περιστατικὸν ὅπου φέρει εἰς ἀπορίαν εἶνε τὸ ἀκόλουθον, ἡ τύχη τοῦ Πινδάρου. Ἠξεύρετε τί γράφει ὁ Πausanίας· ἐνίκησεν ἡ Κόρινθα τὸν Πίνδαρον, λέγει, ἐξ αἰτίας τῆς διαλέκτου· δὲν ἐστιχοῦργουσεν αὐτὴ μὲ τὴν Δωρικὴν φωνήν, ἀλλὰ μὲ τὴν Αἰολικὴν, τὴν συνειθισμένην ἀπὸ τοὺς πολλοὺς· σκεφθῆτε λοιπὸν τὸ ἀνεξήγητον τῆς τύχης τοῦ Πινδάρου· τὸν παλαιὸν καιρὸν ὁμιλεῖ Δωρικὰ παλαιά· ἡ Κόρινθα ὁμιλεῖ ἀπλᾶ, τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ, μὲ τὴν γλῶσσάν της καὶ μὲ τὰ νάζια της, τοῦ παίρνει τὰ στέφανα· χάσκει ὁ Πίνδαρος μὲ ταῖς ἑλληνικούραις του. φέτος, μὲ τὴν πολυκαιρίαν, φαίνεται, ἔβαλε γνώσιν, ὁμιλεῖ ἀπλᾶ, ἐνθυμεῖται τὴν παλαιὰν δίκην· ἀλλὰ τί συμβαίνει! οἱ κλέφταις κ' οἱ ἄρματοι τοῦ 18'. αἰῶνος ὁμιλοῦν ἑλληνικώτερα ἀπὸ τὸν Πίνδαρον, καθὼς εὐστόχος τὸ παρετήρησε καὶ ὁ Κύριος Εἰσηγητὴς τῆς Ἐπιτροπῆς· τὸν χανδακόνουν λοιπὸν καὶ αὐτοί, τοῦ παίρνουν τὰ πρωτεῖα. Ἄν τοῦ ἐξέσπυγεν ἀπὸ τὸ σιόμα, χωρὶς νὰ θέλῃ καὶ καμμία ἑλληνικούρα, ἀπὸ κακὴν συνήθειαν, κλέφταις καὶ ἄρματοι τοῦ πλάκουν μὲ τὰ χαρμπιά. Εἴπετε φυλὴν Ἑλληνίδα, τοῦ λέγουσιν, τὸν μασκαρεύουν εἰς τὸν κόσμον, ἐνώπιον τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

«Νὰ ποῦμεν ὅμως καὶ τὴν μαύρην ἀλήθειαν, τὸ ποίημα εὐρεθῆκε ξίικιν· ἀκούσατε· ἡ ὁκᾶ, δρᾶμα τετρακόσια· ἀλλὰ ὁκᾶ, καθαρεύουσα, δρᾶμα πεντακόσια· τὸ ποίημα ἐξύγιζε δρᾶμα τετρακόσια τριάντα καὶ ἑκατὶ· ποῦ νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ πεντακόσια! ἔλειπαν στίχοι ἐβδομήντα ἀκόμη μὲ σωστὸν λογαριασμόν.

«Ἀρκετὰ, Κύριοι, ἐγελάσαμεν, καὶ τὰ πολλὰ γέλοια δὲν εἶνε καλὰ· σᾶς προσκαλῶ λοιπὸν τὴν ἐρχομένην Κυριακὴν νὰ κλαύσωμεν καὶ ὀλίγον ἐνθυμούμενοι τὸν αἰοδύμον Πατριάρχην Γρηγόριον. «Ἀγαθὸν ἔκειν εἰς οἶκον πένθους».

ΚΑΙ εἶναι μὲν εὐφυστάτος ὁ ἐπίλογος οὗτος, καὶ εἰς τὴν τέρψιν τῶν ἀχροατῶν συνετέλεσεν αὐχ' ἥττον αὐτοῦ τοῦ ποιήματος, καὶ παλλάκις διεκόπη ὑπ' ἀσθέστου γέλωτος καὶ δικαίων χειροκροτήσεων. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν πεποιθήσιν δύο τινες παρατηρήσεις ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν. Τὴν πρώτην, ὅτι ὁ Πίνδαρος δὲν ἐλίσσετο τὸ ἄθλον ὑπὸ τῶν Ἀρματωλῶν μόνον ἐν ὀνόματι τῆς γλώσσης, ὡς φαίνεται ἐννοῶν, ἀλλὰ προσέτι καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ποιήσεως, διότι ἐκ τῶν δικαστῶν οἱ πλείστοι ἀνεγνώρισαν ἴσα τὰ ποιητικὰ προτερήματα τῶν δύο ἐπιδοκιμασθέντων ποιημάτων, καὶ, ἂν δὲν μᾶς ἠπάτησεν ἡ φήμη,

τρεις ἐκ τῶν ἐξ ἐθεώρησαν μάλιστα ὡς ἀνώτερα τὰ τῶν Ἀρματολῶν. Τὴν δὲ δευτέραν, ὅτι τῷ ὄντι ὁ Πίνδαρος ἔχει ἀμαρτίαν, φαίνεται τοῦλάχιστον τὴν ἀμαρτίαν τοῦ νὰ μὴ ἐκτιμᾷ δεόντως τὸ ἐγκαίριον ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης. Οὕτως ἐστερήθη ἄλλοτε τοῦ στέμματος διότι δὲν ἔφαλε κατὰ τὴν γλώσσαν τῶν ἀκροατῶν του, καὶ ἐστερήθη τοῦ στέμματος ἐκ νέου, κατὰ μέρος καὶ, δι' αἰτίαν, οὐχί, ὡς νομίζει, τὴν ἐναντίαν ἐκείνης, ἀλλ' ἐντελῶς τὴν ἰδίαν ἔφαλεν εἰς γλώσσαν ἣτις δὲν εἶναι ἡ τῶν δικαστῶν καὶ ἀκροατῶν του. Ὁ Πίνδαρος εἶχε λησμονήσει τὸ πάλαι ὅτι δὲν ἠγωνίζετο ἐνώπιον τῶν δωριστῶν λαλόντων χωρικῶν τοῦ Ἐρινεοῦ ἢ τοῦ Κιτινίου, ἀλλ' ἐν Θήβαις, τῇ πατρίδι τῶν προγόνων καὶ διδασκάλων τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου, παρ' οἷς ἡ γλῶσσά του ἦχει ξανοφώνως. Ἀλλὰ τὸ πάθημα δὲν τῷ ἐχρησίμευσεν εἰς μάθημα. Ἐλησμονήσεν ὁμοίως καὶ σήμερον ὅτι δὲν ψάλλει ἐνώπιον ἀκροατῶν καὶ δικαστῶν τῶν ποιμένων τοῦ Δαδίου καὶ τῆς Βαλίτζας· ἀλλ' ἐν Ἀθήναις, ἐνώπιον τῶν λογάδων πάσης τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες τῷ εἶπον ὡς οἱ ἀρχαῖοι θεῖοι. Ἡ γλῶσσα ἦν ὁμιλεῖς εἶναι ἴσως ὠραία, ὁμιλεῖται, δὲν ἀμφιβάλλομεν, εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Παρνασσοῦ, καὶ εἰς τοῦ Πίνδαρου τὰ βλαχοχώρια· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ ἐδική μας. Οὐτε αὐτὴν διδασκόμεθα, οὐτε αὐτὴν ὁμιλοῦμεν ἢ γράφομεν. Οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν λέγει ποτὲ ἴησι, ἢ λέγει πλέον μάγνα, γῆος, σὺν δοσαν, κτλ. Μοὶ σοὶ φανῇ λοιπὸν παράδοξον, ἂν, ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν τοῦλάχιστον, τὸ βραβεῖον δοθῇ εἰς τὸν ὁμιλοῦντα ὅχι τὴν ἐδικήν σου, εἴτε ὡς δωρικὴν εἴτε ὡς χωρικὴν τὴν χορηγίαν σου, ἀλλὰ τὴν δικαστῶν καὶ ἀκροατῶν σου, ἣτις ἄλλοτε μὲν ἦτον ἡ αἰολικὴ, νῦν δὲ ἡ καθαρεύουσα πανελληνίως.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ τοῦ διαγωνισμοῦ, πρέπει, ὅπως καταστήσωμεν καταληπτὰ τινὰ μέρη τῆς περὶ αὐτοῦ ἐκθέσεως ἐν φυλλ. ΟΓ, σελ. 24, παραβαλλομένης πρὸς τὸ ἐκδοθὲν ἐν τῷ προλαβόντι φυλλαδίῳ ποίημα τοῦ Κ. Τζαλακώστα, νὰ σημειώσωμεν ὅτι ὁ ποιητὴς οὗτος διώρθωσε πρὶν τοὺς ἐκδόσῃ τινὰς τῶν στίχων τῶν κατακριθέντων ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς. Ἀντὶ τῶν ἐκφράσεων φρικώδους πάλῃ βροχῆς καὶ ἀνέμου, καὶ μεγάλῃ τῆς φύσεως ἀναστατάσει, ἀντικατέστησε τὸν β'. καὶ γ'. στίχον τῆς τρίτης στροφῆς ἀπὸ τὸν δ'. στίχον τῆς 49 στροφῆς ἐξήλειψε τὰς λέξεις θροῦς βημάτων· τὴν ἔγερδαν μετέβαλεν εἰς ἐγέρδαν, καὶ τὴν λέξιν θέσιν ἀφῆρεσεν ἀπὸ τὸν 6 στίχον τῆς στροφῆς 56. Εἰς δὲ τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ ποιήματος τούτου ἐκδοσὶν προσέθηκεν ἐπὶ κεφαλῆς καὶ τινὰς στίχους εἰς μνήμην τοῦ ἀρτίως ἀποθανόντος τέκνου του, οἵτινες διὰ τὴν γλυκύτητα τοῦ αἰσθήματος καὶ διὰ τὸ κάλλος τῆς ἐκφράσεως, μᾶς φαίνονται αὐτοὶ ἤδη ἀξιοὶ τοῦ στεφάνου, καὶ οὐς καταχωρίζομεν παρὰ πόδας.

Τῆς ΣΗΜΑΡΑΚΤΙΚῆς ΜΝΗΜΗΣ
ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΜΟΥ
ΟΝ, ΜΟΙΡΑ ΑΝΕΛΕΘΗΜΩΝ
ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΗΔΗ ΑΝΘΟΥΝΤΑ ΕΑΡ
ΑΝΗΡΠΑΣΕ.

—o—

Καλὼν τὸν Θάνατον καὶ Χρόνον,
Ἐγγραφον ἡσυχος, καὶ πόνον
Δὲν ἠσθανόμην φλογερόν.
Δὲν ἔλεγον πῶς θά σέ χάσω·
Ὡς ἄγγελος τότε ἐκοιμᾶσο
Εἰς τοῦ πατρός σου τὸ πλευρόν.

—o—

Ποσάκις τὴν γραφίδ' ἀφίνων
Ἠρχόμην προσχαρῆς, καὶ κλίνων
Τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ σέ!
Εὐώδες ὡσφαινόμην μύρον,
Καὶ μ' ἐγοήτευον ὄνειρων
Τερπναὶ εἰκόνες καὶ χροσαῖ.

—o—

Οὐαὶ χαρᾶς ἡμαρτημένης!
Εἰς κάλπην μαύρης εἰμαρμένης
Ἐστρέφοντ' ὦραι συμφορᾶς·
Εἰς κλάδος σήμερον ἀνθίζει . . .
Ἀλλὰ τὸ μνημά σου στολίζει—
Τὸ μνημα πάσης μου χαρᾶς.

—o—

Ἀλλὰ μεταξὺ λόγων, ἴδομεν ἐν τῷ Αἰῶνι ἐπίκρισιν τῶν δύο διακριθέντων τούτων ποιημάτων, ὑπὸ Κυρίου τινός 'Ι. Σ. ἐκ Σύρου, ἣτις ὁμολογοῦμεν ὅτι μᾶς ἐξέπληξεν.

Ὁ Κύριος οὗτος, τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως φαινόμενος ὅτι κηρύττεται πρόμαχος, ἐναντίον τῆς ιδέας τοῦ Κ. Ἀμβρ. Ράλλη, εἰπόντος ὅτι παρ' ἡμῖν ἡ πεζὴ γλῶσσα ταχύτερον προοδαίνει τῆς ποιητικῆς, ἀναδείκνυται ἐν τούτοις αὐτὸς αὐτῆς κατακριτῆς πολὺ αὐστηρότερος. Πρῶτον μὲν ἀπηνῶς καταφέρεται κατ' ἀμφοτέρων τῶν ἐν τῷ ἐνεστώτι εἶσι εὐδοκίμησάντων ποιητῶν, τοῦ τε Κ. Ζηλακώστα καὶ τοῦ Κ. Τερτζέτου, καὶ κακίζει αὐτῶν τὴν νίκην. Ἀγαπῶμεν τοὺς μασσώντας, οὐχὶ τοὺς δάκνοντας τὴν τῶν Μουσῶν δάφνην. Ἐπειτὰ δὲ, ὑποκρίνεται μὲν τὸν ἐνθουσιώδη θαυμαστὴν τῶν δύο ἀδελφῶν Σούτσων, ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι προφανῶς τέχνασμα αὐτοῦ εἰρωνικόν καὶ ἐπιβουλὸν· διότι, παραθέτων αὐτῶν τεμάχια, οὐ μόνον δὲν ἐκλέγει τὰ ἄριστα, ὡς τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰς πρώτας σατύρας, καὶ τοῦ Παναγιώτου τινὰ ἐκ τοῦ Ὀδοιπόρου καὶ Μεσσίου, ἀλλ' ἐκ προθέσεως ἀναμφιδόλως ἀντιγράφει τινὰ, ἐν οἷς πρὸς τοῖς ἄλλοις ὑπάρχουσι καὶ ὅσα ὡς

λάθη ἐλέγχονται ὑπ' αὐτοῦ ἐν τοῖς ποιήματις πρὸς οὓς παραβάλλει τοὺς Κ.Κ. Σούτσους.

Οὕτω, λέγει, ἐν τῷ στίχῳ τοῦ Ζαλακώστα

«Τοῦ πύργου παραπλήσιον μονόδριον ἀγίου
λαμπὰς φωτίζει, πρὸ σεπτῆς εἰκόνας καιομένης»

ὅτι ὁ νοὺς μοχθεῖ τρέχων πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ὀνομαστικῆς λαμπὰς, τοῦ ῥήματος φωτίζει, καὶ τῆς μεταβατικῆς μονόδριον. Καὶ ἐν τούτοις προτείνει ὡς στιχουργικῆς καλλιπεείας παράδειγμα τὸν ἀκόλουθον στίχον τοῦ Ἀλ. Σούτσου:

«Τοῦ Θεοῦ τὰ ἐργαλεῖα εἰς τὴν γῆν αὐτὴν τὸ πάλαι
οὐρανόθεν κλοπιμαῖα χεῖρες ἔφερον μεγάλαι
ὅπου ἐρωτᾶται ἂν ἡ ὀνομαστικὴ χεῖρες καὶ τὸ ῥῆμα ἔφερον, δὲν ἀπέχουσι πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν μεταβατικὴν (:) ἐργαλεῖα, ἀπ' ὅ,τι τὸ λαμπὰς φωτίζει ἀπὸ τὸ μονόδριον. Ἐπειτα τὸ πρὸ σεπτῆς εἰκόνας τοῦ Ζαλακώστα εἶναι ἑλληνικούρα (!), διότι ἀναρθρον, ἐνῶ σημαίνει πρὸ μιᾶς εἰκόνας. Τοῦτο λέγει ἀναμφισβητήτως ἐπὶ τῷ πλαγίῳ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐλέγξῃ ὡς αὐτόχρημα ἑλληνικούραν τὸ ἐπίσης ἀναρθρον τετράρχα Γαλιλαίας (δηλ. τῆς Γαλιλαίας, οὐχὶ μιᾶς Γαλιλαίας), τοῦ Παναγιώτου Σούτσου, ὃν προσποιεῖται θαυμάζων μέχρι λατρείας. — Ὅθεν ἐδῶ, δύω ἐπιρρήματα πλησίον, λέγει, καὶ τὸ λέγει οὐχὶ σπουδαίως νομίζομεν, ἀλλὰ διὰ νὰ προσβάλῃ βεβήτως τὸν Ἀλ. Σούτζον, ἔχοντα εἰς τὸν ἀνωτέρω στίχον τὸ πάλαι οὐρανόθεν, ἐπίσης δύω ἐπιρρήματα πλησίον. — Παρατηρεῖ τὸ γόνατος ἔως, καὶ τοι προπαρατηρηθὲν καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς, κακῶς ποιούσης· διότι τί κάμνει ἡ ἐπιτροπὴ τὸ δείλῃς ἔως ὀψίας τοῦ Γεωπονικοῦ; Ἀλλὰ τὸ παρατηρεῖ ὁ ὑπουργὸς τῶν Σούτζων κατήγορος, διότι ἔξεύρει ὅτι τὴν λίαν ἐπιτετραμμένην μετάθεσιν ταύτην κατὰ κόρον μετεχειρίσθησαν οἱ Σούτζοι, καὶ ἀπ' αὐτῶν τὴν ἐμὴ μῆθη ὁ Ζαλακώστας. Ἀλλ' οἱ Κ. Σούτζοι θέλουσι βεβήτως γελάσει βλέποντες τὸν ὑποτιθέμενον ὑπερκαπιστὴν τῶν ἐρωτῶντα ἂν ἐν τῷ στίχῳ

Ἐτάθη τῆς ἱκετιδος ἐγγὺς

τὸ ἐγγὺς δύναται νὰ τεθῇ μετὰ τὴν γενικὴν, καὶ ἡ-
θελον τῷ εἰπεῖ ὅτι τὸ ἐγγὺς εἶναι ἐπιρῆμα, καὶ δύ-
νεται πάντως νὰ τεθῇ καὶ πρὶν καὶ μετὰ τὴν γενι-
κὴν, ἀπαράλλaktως ὡς ἂν ἔλεγεν

Ἐτάθη τῆς ἱκετιδος πλησίον

Ὁμοίως δὲ ψέγει ἐν τῇ ἐπιμελετημένῃ φράσει τοῦ Ζαλακώστα τὴν ἀνάμιξιν νεωτέρων τύπων, τοῦ εἶναι, καὶ τοῦ μὴ μετ' αἰτιατικῆς, μόνον καὶ μόνον διότι γνωρίζει ὅτι καὶ ὁ Παν. Σούτζος (Ἡ τρίτη Σεπτεμ-
βρίου, 2) λέγει: *Εἶται σκοτός, καὶ (αὐτ. 3) λαός, σύμβουλοι τοῦ κράτους, στρατεύμα, ἐν σῶμα εἶ-
ναι, καὶ ὡς ἕνας μονομάχος, καὶ πάμπολλα ἄλ-
λα ὅμοια. Προσέτι δὲ «Μ' ἀρθῇ στέφανος τὴν πρύ-
κα» (ὡδὴ εἰς τὴν κα'. Μαρτ.), καὶ Μ' αὐτοκράτορος πορφύραν, καὶ μετὰ τὴν χρυσὴν φιάλην (ὡδ. εἰς τὴν βασιλίσσαν) κτλ. κτλ.*

Ἡ τακτικὴ λοιπὸν τοῦ Ἰ. Σ. μᾶς φαίνεται προ-
φανής. Κηρύττει ὡς κορυφαίους ποιητάς, ὡς μόνους
ποιητάς ἐν Ἑλλάδι τοὺς ἀδελφοὺς Σούτζους, καὶ με-
τὰ ταῦτα καταδεικνύει ἐν τῷ Ζαλακώστῃ (ἀναφέρο-

μεν αὐτόν, ὡς μόνον δυνάμενον διὰ τὴν ὑφὴν τῆς στι-
χουργίας καὶ τῆς γλώσσης του νὰ ἀντιπαραβληθῇ πρὸς
τοὺς Σούτσους) ὑποτιθέμενα, καὶ καθ' ἡμᾶς ἀνύπαρ-
κτα ἐλαττώματα, εἰς ᾧ γνωρίζει ὅτι ἀσυγκρίτως συνε-
χίστερον ὑπέπεσαν ἐκεῖνοι, ἵνα δι' αὐτοῦ διαβάλλῃ ἐ-
κείνους, καὶ ἐπομένως πρόχειρον παρκαγὰγ τὸ συμ-
πέρασμα, ὅτι ἂν τοιοῦτοι εἰσὶν οἱ κορυφαῖοι, τί ἄ-
ραγε ἔσονται οἱ λοιποὶ ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος; Ὅπως
ὅμως συγκαλύψῃ τὸν κατὰ τῶν Σούτζων σκοπὸν του,
ἐν ᾧ πρόκειται περὶ τῆς γλώσσης, δολίως ἢ γελοίως
ἀναφέρει χωρὶς τοῦ Παναγιώτου Σούτζου ἕκ τινος
μελοδράματος ἐπιγραφομένου Βλαχάδας, ἐν οἷς ἐπαι-
νεῖ οὐχὶ τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ τὴν ἐννοίαν, θαυμάζων
φέρ' εἰπεῖν ὅτι ὁ Βλαχάδας ἐκπνέων, λέγει πρὸς τὸν
Τοῦρκον μετὰ μίσους, νὰ σκύψῃ νὰ τὸν ἰδῇ, διὰ νὰ
τὸν ἐνθυμῇται. «*Ἰσως σὲ εἰς τὴν δευτέραν πα-
ρουσίαν ἀπαντήσω.*» καὶ πάλιν ἐπιτηδες στίχον
ἐκλέγων οὐχὶ ἐκ τῶν ἐπιτυχεστέρων, ἐν αὐτῷ τὸ σὲ
τίθεται οὕτως, ὥστε νὰ λαμβάνῃ ἔμφρασιν, σημαίνον
σὲ, καὶ ὅχι ἄλλον.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου ἐπιπόλαιος φαίνεται
κριτής ὁ Ἰ. Σ., καὶ πάλιν μετὰ τοὺς Σούτζους τὰ ἔχει.
Ὡς κορυφαῖοι, λέγει, τῆς πεζῆς ἡμῶν γλώσσης θεω-
ροῦνται, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως μὲν ὁ Κοραῖς, τὴν
σήμερον δὲ ὁ Ἀσώπιος, καὶ ἀντιγράφων τεμάχια αὐ-
τῶν, καταδεικνύει αὐτῶν τὰς ἐλλείψεις, καὶ ἐπιφω-
νεῖ ὅτι γλῶσσα ἑλληνικὴ τὴν ὑρὴν, γλῶσσα ἀφελὴς
καὶ ἀληθὺς Ἡροδότειος εἶναι ἡ τῶν Σούτζων, ὧν πα-
ραθέτει καὶ ἐν παράδειγμα.

Καὶ πρῶτον μὲν λέγομεν τῷ Ἰ. Σ. ὅτι ὁ Κοραῖς
ἦν ὁ ἥπατος τῶν παρ' ἡμῖν φιλολόγων, τιμήσας οὐ
μόνον τὴν πατρίδα αὐτοῦ Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ τὴν
υἱοθετήσασαν αὐτὸν Γαλλίαν διὰ τῆς εὐρείας καὶ πε-
φωτισμένης του κριτικῆς προσέτι εἶχεν ὁ Κοραῖς τὸ
δῶρον τῆς ἀληθοῦς καὶ οὐχὶ ἐπιτετηδευμένης ἀφε-
λείας περὶ τὸ γράφειν, τῆς χάριτος ἥτις πηγάζει
ἐκ τῆς εὐκρινείας, καὶ ἐκ τῆς λογικῆς τῶν ἰδεῶν ἐκ-
θέσεως. Ὅτι ὅμως ὁ Κοραῖς ἐντέχνως ἔγραφεν, ὅτι
καλλιτεχνικῶς οὕτως εἰπεῖν διέθετε τὰς περιόδους
του, τοῦτο οὐδεὶς εἶπεν, ἢ ἂν τις τὸ διασχυρίσθῃ,
εἶχεν ἄδικον. Ὁ δὲ Ἀσώπιος εἶναι ὁ πολυμαθέστερος
ἴσως τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων. Μέχρι τοῦδε χιλιάδας
Ἑλλήνων ἐδίδασκε, καὶ ὅμως ὁ φιλόπονος γέρον δὲν
παύει οὐδὲ στιγμὴν διδασκόμενος. Ὁ ἀπὸ καθέδρας
λόγος του εἶναι ἀνεξάντλητον ῥεῦμα παντοίων καὶ
ποικίλων εἰδήσεων, ἀπ' ὧν οὐδεὶς ἐστὶν ὁ μὴ δυνά-
μενος ν' ἀρυσθῇ μεγίστην ὠφέλειαν. Ὁμοίος εἶναι καὶ
τῶν συγγραφῶν τοῦ ὁ χαρακτήρ. Ἐν αὐταῖς χεῖς ἀ-
φθόνως τὰς ἀνεξάντλητους του γνώσεις, περὶ τὸ ὕψος
ὅμως οὐδεμίαν ἐπιτηδεύσεως ἀξίωσιν ἔχει, καὶ ὁ σκο-
πὸς του ἐν αὐταῖς εἶναι νὰ ὠφελήσῃ διὰ τῆς οὐσίας,
οὐχὶ νὰ θαυμάσῃ διὰ τὸ ἐνδυμα. Ἦθελεν ὁ Ἰ. Σ. ν'
ἀναφέρῃ τοὺς ἐπὶ καλλιπεείᾳ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ δια-
πρέψαντας καὶ διαπρέποντας παρ' ἡμῖν; ὦφειλε νὰ
ὀνομάσῃ τὸν Ἰ. Ῥίζον, τὸν Βαλέτταν, τὸν Οἰκονόμον,
τὸν Μανούσσην, τὸν Ἰωαννὴν Σούτζον, τὸν Κ. Παπαρρή-
γόπουλον. Πρὸ πάντων ὅμως ὦφειλε νὰ μὴ φέρῃ ὡς
παράδειγμα ὕψους πεζοῦ ἐκ τῶν Σούτζων ὅ,τι ἴσως

ἀσθενέστερον αὐτοὶ ποτὲ ἔγραψαν, μικρὸν κέντρονα μεγάλων λέξεων τοῦ Ἡροδότου, Θουκυδίδου ἢ Ξενοφώντος, οὐδεμίαν γλωσσικὴν χάριν ἔχοντα, συντάσσοντα σολοικῶς τὸ ἐπηκολούθει μετ' αἰτιατικῆς, προσθέτοντα ἄρθρον εἰς τὴν φράσιν περὶ δειλῆν ὀψίαν, καὶ ξενίζοντα καὶ γαλλίζοντα ὅλως εἰς τὸ ἀσύνδετον τῶν φράσεων: ὁ Μισοῦλης... Τὴν ἐπιούσαν... ὁ ὑποναύαρχος. Ἐν τούτῳ τῷ μετὰ κτλ.

Ὁ Κ. Ἰ. Σ. ἂν ἦτον εἰλικρινὴς πρὸς τοὺς Κυρίους Σούτζους, ἐδύνατο μὰ τὴν ἀλήθειαν ἀξιολογώτερόν τι περὶ αὐτῶν νὰ ἐκλέξη. Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ Κ. Ῥάλλη, φρονούμεν ὅτι ἡ ποιητικὴ γλῶσσα δὲν καθυστέρησε τῆς πεζῆς, διότι πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἔτι ὁ Κ. Ἰάκ. Ῥαγκαβῆς μετέφραζε τὸν Κένναν τοῦ Κορινθίου μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ χάριτος, καὶ ὁ Ἰ. Ῥίζος ἔγραψε τὴν Ἀσπασίαν καὶ τινὰς ὁδὰς του εἰς καθαρεύουσαν γλῶσσαν, καὶ ἤδη γράφεται ἐν ποιήμασιν ἡ γλῶσσα πολλάκις ἐπιμελέστατα, ὡς ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς ποιήμασι τοῦ Ζαλακώστα, ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ποιημάτων τῶν Σούτζων, περὶ ὧν δὲν πρέπει νὰ κρίνῃ τις ἐκ τῶν παραδειγμάτων ἃ πονηρῶς ἐξελέξατο ὁ Ἰ. Σ., καὶ ἐν πολλοῖς πολλῶν ἄλλων ποιητικοῖς συνθέμασι.

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ.

—ο—

Τὸ ἅγιον Πάσχα! Τὸ οὐράνιον κύρος τῆς ἀληθείας! ἡ σφραγὶς τῆς σωτηρίας τῶν πιστευόντων! Ὁ θρίαμβος τῆς ζωῆς κατὰ τοῦ θανάτου! Μαγάλοι νόες ἀνεφάνησαν πολλάκις καὶ πολλαχοῦ, ἄνδρες διὰ τῆς προφητικῆς χάριτος τῆς μεγαλοφυΐας, βαθεὶ διιδόντες μυστήρια, καὶ ὑψηλὰς κηρύξαντες ἀληθείας. Καὶ τοὺς ἤκουσαν μὲν καὶ τοὺς ἐχειροκρότησαν οἱ ἄνθρωποι κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ μέχρι τέλους ἡ τοὺς κατέτρεξαν ἡ τοὺς ἐλησμόνησαν. Πλήρης ἐμπνεύσεως ἦν τοῦ Σωκράτους ὁ λόγος, καὶ ἀπὸ τῶν χειλέων αὐτοῦ πειστικὴ ἔρρεεν ἡ καθαρὰ ἀρετὴ, καὶ πολλῶν ἐφώτισε τὸν νοῦν καὶ ἐμόρφωσε τὴν καρδίαν. Ἀλλ' αὐτὸν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπότισαν κώνειον, τὴν δὲ φιλοσοφίαν του διεδέχθησαν ἄλλαι φιλοσοφίαι. Διότι πᾶν ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος οἰκοδομεῖ, ἔστω καὶ ὁ μέγιστος τῶν ἀνθρώπων, ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ τὸ καταρτίψῃ.

Ἦλθε καὶ ἐδίδασκεν ὁ Χριστὸς, καὶ ἀγία ἦν πᾶσα λέξις του, καὶ οὐρανία ἡ ἠθικὴ ἦν ἐκέρυττε. Τινὲς τῶν θαυμάτων του θεαταὶ ἐκλονίσθησαν, καὶ δώδεκα τὸν ἠκολούθησαν ἀλειτουργοὶ, ἐξ ὧν μάλιστα ὁ εἰς καὶ τὸν ἠρνήθη καὶ ὁ ἕτερος τὸν ἐπρόδωκεν· ἀλλ' ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων τὸν συνέλαβεν ὡς κκοῦργον καὶ τὸν ἐσταύρωσε μετὰ τῶν ληστών, καὶ ἐσβεῖτο ἐν τῷ σάφῳ ἡ μνήμη καὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς διδασκαλίας του, καὶ ἄλλος κατόπιν ἀναφύει, νέα θὰ ἐκέρυττε δόγματα, ἴσως εὐπροσδεκτότερα, διότι ἐν τῷ

κόσμῳ τούτῳ ἡ ἀπάτη φαίνεται πειστικώτερα τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ μέγα θαῦμα ἐγένετο ὅπως φωτίσῃ τὴν ἀσθενῆ τῶν ἀνθρώπων διάνοιαν, καὶ δείξῃ τοῖς ἀμύλουποῦσι τὴν ἀληθὴ τῆς σωτηρίας ὁδόν. Ὁ Θεὸς, ὁ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων τὴν μεγάλην τελέσας αὐτοθυσίαν, ἐθραυσε τὰς πύλας τοῦ ᾄδου, καὶ ἀνέστη συναναστήσας τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας τὸν θάνατον. Τὰ ἔθνη εἶδαν καὶ ἐπίστευσαν, καὶ ὁ νόμος τοῦ οὐρανοῦ ἐγένετο νόμος τῆς γῆς. Μετὰ πόσης χαρᾶς καὶ ὑπερηφανεΐας ὁ χριστιανὸς δὲν πανηγυρίζει τὴν ἐορτὴν ταύτην τῶν ἐορτῶν, ἥτις τὸν ἠγίασε καὶ ἐφώτισεν, ἥτις ὑψώσε τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ ἀξίαν, καὶ εὐρεῖαν τῷ ἠνέφξῃ τὴν πύλιν τοῦ οὐρανοῦ.

Τὰ ὠρολόγια τῶν Ἀθηνῶν μόλις ἐκτύπων τὴν ἐνδεκάτην, ὅταν καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἤρχισε λαμπρὰ κωδονοκρουσία, εἰς τὴν ἀνταπεκρίνοντο οἱ κώδωνες πασῶν τῶν πόλεων καὶ πάντων τῶν χωρίων τῆς αὐτονόμου Ἑλλάδος. Αἱ τέως ἐρημοὶ ὁδοὶ ἐπληροῦντο κατ' ὀλίγον, καὶ τὴν σιωπὴν τῆς νυκτὸς διέκοπτεν ὁ θόρυβος τῶν πανταχόθεν ἐν πανηγυρικῇ στολῇ σπυδρόντων πρὸς τὰς Ἐκκλησίας.

Ὁ στρατὸς, πεζοὶ καὶ ἵππεις, ἐορτασίμως παρὰ τεταγμένοι ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων μέχρι τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, προέπεμπον ἐν ἡχῷ σαλπίγγων τὴν ἐν λαμπραῖς ἄρμαμάξαις ὀχουμένην βασιλικὴν συνοδείαν, καὶ ὁ ἐν ταῖς ὁδοῖς πεποικνωμένος λαὸς ζήτωκραυγῶν διεσχίζετο. Τέλος ἐκτύπησε μεσονύκτιον, καὶ τὰ πυροβόλα ἀπὸ τῆς ὀφρὸς τῆς Πνυκὸς, καὶ ἡ μουσικὴ παιανίζουσα, καὶ πυροτεχνήματα ἀναπτόμενα, καὶ ψαλμωδία, τεσσαράκοντα ἱερέων, ἀνήγγειλον ὅτι ἀνέστη ὁ Χριστὸς, καὶ ἐν τῷ ᾄμα ἀνήφθησαν χιλιάδες λαμπάδων, θέαμα παριστῶσαι λαμπρότατον, χαρμοσύνης ἄνω καὶ κατωκινούμεναι, καὶ ὁμοιάζουσαι ἄμετρον πλῆθος ἀστέρων κατελθόντων ἐκ τῶν οὐρανῶν ἵνα πανηγυρίσωσι τὴν ἐορτὴν ἐφ' ἣ καὶ οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλονται. Εἰς τὴν λάμψιν αὐτῶν, μεταβάλλουσιν τὴν νύκτα εἰς ἡμέραν παιδρᾶν, ἐφάνη, ἐμπρὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἐν τῷ μέσῳ πλῆθους ἀναριθμήτου, μεγάλη μυρτοστολιστὴς ἐξέδρα, ἐφ' ἧς ἐκυμάτου ἀναπειταμέναι σημαῖαι Ἑλληνικαί, καὶ ἦν ἐπλήρουν ὑπουργοί, βουλευταὶ καὶ γερουσιασταί, καὶ πάντες οἱ τῆς πολιτείας προϊστάμενοι ἐν μέσῳ δ' αὐτῶν, ἐν καταχρύσῳ στολῇ ἐθνικῇ, ὅτε βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα, ἀσπαζόμενοι τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον.

Αὕτη εἶναι τῆς ἐορτῆς ἡ ἐπισημοτάτη στιγμή. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν κανονοδολισμῶν καὶ κυμβάλων, τῆς φωταγωγίας καὶ τῶν κωδῶνων, ἕκαστον στόμα ἐπαναλαμβάνει ψαλμωδοῦν τὸ Χριστὸς ἀνέστη, ἐκάστη καρδία τὸ αἰσθάνεται πάλλουσα· καὶ ἐν τῇ παγκοίνῳ χαρᾷ τὸ αἰσθημα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης διατρέχει ὡς ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ τὰς ψυχὰς, καὶ πάντες ἀδελφικῶς περιπτύσσονται, καὶ ἡ κόρη τείνει ἐρουθριῶσα τὰ ῥόδινα χεῖλη τῆς εἰς ἀγνὸν ἀσπασμόν, καὶ ὁ ἐχθρὸς φίλημα ἐξιλεώσεως δίδει εἰς τὸν ἐχθρόν, καὶ ὁ ὑψηλὸς ταπεινοῦται, καὶ ὑψοῦται ὁ ταπεινὸς ἐνώπιον τοῦ ὑψίστου. Τότε ἐν Ῥωσσίᾳ ὁ ἐσχατος τῶν στρατιωτῶν ἔχει τὴν ἀξίωσιν αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα